

Ötven éve lesz február 8-án, hogy Szeged nagy polihisztorja, az író, újságíró, régész, múzeum- és könyvtárigazgató, Móra Ferenc meghalt. A kiskunfélegyházi foltozószűcs, Móra Márton és

Juhász Anna kenyérsütő asszony fia a budapesti egyetemen szerzett földrajz-termesztudomány szakos tanári diplomát. Városunkba kerülésekor a Szegei Napló munkatársa, majd később, 1913 és 19 között főszerkesztője, azt követően haláláig állandó szerzője, 1904-től a Somoqi-könyvtár és városi múzeum őre, majd Tömörkény halálát követően igazgatója. Gyakran jelentek meg cikkei, tárcái a Délmagyarországban, a Világ című lapban, majd a Magyar Hírlapban, Szeged környékén és az Alföld távoli vidékeiben is óskori településeket kutat. gazdag leletanyagot gyűjtött a szegedi múzeum régészeti gyűjteményét.

Mind ezek ellenére mégis XX. századi prózaíró munkáinak kiemelkedő alakjaként tartjuk

számom elsősorban. Bár verseivel kezdte pályáját, regényeivel és elbeszéléseivel írta be nevét a magyar irodalomtörténetbe. Mindenekelőtt a parasztság kiszolgálásának pártatlan és érzékeny ábrázolója. Soha sem lett hűtlen az egyik mostoha műfajhoz, a gyermekirodalomhoz. Büszkén vallotta önmagáról: „Szívemben csak gyerekiró maradtok én mind, meg mikor vezércikket írok is.” Neve két ifjúsági irodalmi folyóiratunkhoz is kapcsolódik. Az én Újságom írója, a Gyermekvilágának szerkesztője volt. Nem véletlen, hogy a Szegeden szerkesztett népszerű gyermekirodalmi folyóirat, a Kincskereső nemcsak az egykori gyermekíró, de a „keresztapát” is tiszteli benne.

Móra a rádióban

A magyar rádió — Rádió Budapest néven — a kísérleti adások után, 1925. december 1-én kezdte meg rendszeres adását. Móra szűk két évvel később, 1927. augusztus 27-én, szombaton, a Magyar Hírlap delutánján ült először a Rákóczi úti stúdió mikrofonja elé. A 17 órakor kezdődő adásban a lép két kitűnősége, Móra és Zsolt Béla olvasott föl munkáiból. A Magyar Hírlap másnapi rövid beszámolója szerint a szegedi író „két kedves karcolatában”. Zsolt Béla novelláiban és verseiben gyönyörködhetek a 45 perces adás hallgatói. (Sajnos, a Rádióélet az egyik szegedi könyvtárban sincs meg, és az átnézett lapokban sem bukkanok rá Móra-tárcák címére.)

A vidéki városok kulturális szövetsége 1930. februárjában Békéscsabán tartotta kétnapos kongresszusát. A rádió közvetítette a 23-i, vasárnap esti ünnepi záróhangversenyt. Az előadó-művészek között szerepelt Höcht Margit, a későbbi szegedi zongoraművész, majd a Magyar Hírlap keddi beszámolója szerint — Móra aratót nagy sikert szelletes és vidám ötletekben gazdag előadásával. Címe Nem nagyon tudós dolgok volt. A lap szerint a közönség nagy szeretettel és melegéggel ünnepelte a szegedi író.

Móra 1930. március 22-én, szombaton este olvasott föl ismét a rádióban. Megint ásatunk címmel. A Magyar Hírlap ismeretlen munkatársa az adás előtt interjút készített vele: Az utolsó három évben több mint száz előadást tartottam: hozzá vagyok téhát szokva a nagyközönséghez és a szabad előadáshoz. Szinte elképzelhetetlen most előttem, hogy nem nézhetek majd az emberek szemébe, nem érezhetem szavaimnak közvetlen hatását, s nagy, vak ürességbe kell szólnom... amely nem rezonál majd semmire, amit mondom... Legutóbb Békéscsabán, a város kongresszusán... más volt a helyzet, s nemigen törődtem a mikrofonnal, amely mellettem állt. De itt: nincs tömeg, nincs lelkes hallgatóság, csak a néma és titokzatos kis apparátus, amely szóltat, és nem érez, nem mosolyog, hanem egykedvűen, szigorúan néz majd szembe. Mondom, bevallom őszintén, zavarban vagyok...

Fél hétkor kigyulladt a piros égő, a legendás hírvő bemedő, Scherz Ede jelentette, hogy Móra Ferenc következik. Ismét a Magyar Hírlap másnapi számából idézek: ...belekezd Móra az előadásba, néhány perc alatt elműlik a lámpaláza. Kedves közvetlenséggel beszél, a hangja lágú és meleg: mintha otthon vagy kedélyes baráti társaságban anekdotázna. Asatási történeteiből olvas fel a magyar paraszt és a magyar föld lelkének legnagyobb ismerője derűs, napsugaras történeteket. A szobában csönd van, a mikrofon, amely mohón nyeli a szavakat, néma marad, de szinte érezni lehet, hogy a sok tízezer hallgató hogyan derül fel, mosolyodik el a zamatos történeteken... A 10 éves a magyar rádió című al-

bum (1935) fényképet közölt a fölolvastatnál ülő, az előadása megkezdésére váró Móráról. Valószínű, hogy a képet a Rádióélet egyik márciusi számából vették át.

A Délmagyarország 1931. április 26-i száma arról tudósított, hogy Móra levelet kapott Stefan Kleintől, az ismerő müncheni írótól és műfordítótól, aki akkoriban fordította németre a szegedi író Hol volt, hol nem volt című mesekötetét. Klein közölte, hogy a németre ültetett Móra-meséket több külföldi rádió — köztük a breslaui és a frankfurti — elfogadta előadásra. A lap május 20-i száma már erről adott hírt Móra Ferenc meséi a német rádióban ma delután 3 óra 20 perckor a Jugendstunde keretében Móra Ferenc meséiből fog-nak felolvasni... A németország-i overmek élvezeni fogják Móra bácsi aranyos meséit, s mint értesültünk, élvezni fogják több más német rádióban is, csak a magyar gyermekek nem hallhatják, mert a budapesti stúdió, úgy látszik, a német rádióból fog értesülni arról, hogy van a magyar gyerekeknek Móra bácsjuk. Az értesülés pontos volt, amint ezt a lap augusztus 30-i számában megjelent kis hír tanúsítja: A kölni rádió augusztus 31-én Móra Ferenc három meséjét fogja közvetíteni Stefan I. Klein fordításában. A meséket Max Koniuski neves kölni színész fogja felolvasni.

A Délmagyarország 1933. április 16-i, vasárnapi számában közölt rádióműsor szerint azon a napon sugározták Móra András tisztelendő és az asszonyok című tárcáját. Szinte érthetetlen, hogy a műsorról nem számolt be a Mórát leginkább támogató két lap, a Magyar Hírlap és a Délmagyarország. Így aztán — a Rádióélet hiányában — joggal feltételezhettem, hogy a Móra-írást egy színész olvasta

föl. Am a félegyházi Csonkama-gyarország című hetilap április 29-i számának híradása meglepetéssel szolgált. Kiderült, hogy az előadó maga Móra volt, és nem Dugonicsról beszélt, hanem Az Asszonyok tüköréből című karcolatát olvasta föl: Húsvét vasárnapján estefelé nekünk ismerős és kedves hang, Móra Ferenc hangja szólt meg a rádióban, és mindvégig derűs szellemességgel mesélt a régi világban élt két szegedi papucsosról, akinek egyike török, másika pedig magyar vala, azonban mégis felette jó barátságban éltek egymással. Nem szerette azonban ezt a természet ellen való nagy barátkozást Pali Pál urammal, a magyar papucsosnak derék oldalbordája, és ravasz asszonyi haraggal a török mestert csúffá tette, véget is vetett a török és magyar cimboraságnak. (Móra pompás írása a Vérem című kötetben olvasható.)

Az első Móra-darabot. Az aranyszörű bárány című daljátékot 1933. július 21-én, pénteken mutatta be a rádió. (Az ősbemutató a szegedi színházban volt, 1929. november 13-án, Tarnay Ernő igazgatása idején.) A verses mesét Kiss Ferenc dolgozta át rádióra, ő volt a rendező és a főszereplő is. A további szerepeket Orosz Júlia (burkusz királyné), Tarnay Ernő (Mátyás király), T. Oláh Böske, Cselényi József és Kürti György játszotta. A művészekkel az első fölönás utáni szünetben készített interjút a Magyar Hírlap másnapi száma közölte.

Ugyancsak Kiss Ferenc volt az, aki hangjátékot írt az Enek a büzamezőkről című Móra-regényéből. A darabot az író halála után, 1935. március 12-én sugározta a rádió. A főbb szerepeket Tasnády Ibolya, Vaszary Pirokka, Rózsahegy Kálmán, Kiss Ferenc és Timár József játszotta. (Érdekesség, hogy a darab ekkor volt a pesti Nemzeti Színház műsorán is. Góth Sándor és Relle Pál át-dolgozásában.)

A rádió 1933. őszen kérte föl Mórát újabb fölolvására. Az író november 5-én este tartott félórás előadást Gondok Möttyövel címmel. A Délmagyarország keddi beszámolója szerint Móra közismert, meleg, közvetlen hangját fogták fel az antennák, és a Möttyövel, a kisebb Móra-unokával való kedves naqapai gondolat. Könnyes apróságok elevenedtek meg a rádiófelolvasásban a büzavirágzemű kis zsarnokról, aki születése után kilenc óra tíz perccel már átvette a családi imperiumot, és azóta csorbítatlan hatalommal diktálja szeszélyes akarátát az egész családra. Valószínű, hogy ezen fölolvás után készült az a Móra-interjú, melyet Szilágyi Ödön csak másfél évvel később, a Rádióélet 1936. január 31-i számában — két teljes oldalon — adott közre.

Ez volt az utolsó rádiószerelés. Fél év sem telt el, és a magyar rádió az 1934. február 8-án elhunyt Móra Ferencre emlékezett. Az íróról szegedi barátja, Tonelli Sándor tartott előadást 1934. április 18-án este. A virágzó forsythiatól az utolsó aktáig címmel.

APRÓ FERENC

Egy portré a sok közül

Móra Ferencről kortársainál lényegesen több fénykép és képzőművészeti ábrázolás maradt fenn. A fotográfiák megörökítették dolgozószobájában, családjában körében, ásatásai alkalmával, barátai, íróársai között. Szoborba is mintázták, kalapálták, gyúrták arcvonásait. Elsősorban Tápai Antal szegedi szobrászművész volt Móra portréjának megörökítője, az az egykori fiatal kazánkovács, akinek munkáiban épp Móra igazgató ur fedezte föl a tehetség cáfolhatatlan jegeit, egyengette útját a képzőművészeti főiskolára. De megminta Mórát több más szobrászművész is.

Vagy tíz esztendeje a műbarátok és a műkereskedelemben a Műgyűjtőben érdekes írás jelent meg Bokros Birman Dezső ismeretlen portréja Móra Ferencről címmel. Dévényi Iván, a szerző, hiába kereste a kiváló szobrászról írott tanulmányokban, cikkekben, elemlyült elemzésekben a Móra-portrét, nem találta. A kis méretű terrakotta domborműre Maritsa Alajosnak, az esztergomi Babits Mihály városi könyvtár igazgatójának gyűjteményében lelt. A 24x17 centiméter nagyságú kiváló relief hátlapján két szignó — Bokros Birman és Gábor — olvasható, a második bizonyára arra utal, hogy a művet Gábor István keramikus kemencéjében égették ki. Bokros Birman Móra-portréja nem kíván versenyre kelni „a fénykép pillanatnyi élethűségével”, arcmása „sűrített jellemkép”. A szerző e kis ismeretében csak azt tudta megállapítani, hogy a munka a 30-as évek elején készülhetett. Lengyel Vilma, a Délmagyarország egykori kritikusa halála előtt Apró Ferencnek mesélte, hogy rövid időre vendégül látták szegedi otthonukban a Bécsből hazatérő Bokros Birman Dezsőt, aki nemcsak a család tagjairól készített szobrokat, hanem Móra Ferenc arcát is megörökítette.

Tréfás levél Fischhof Ágotához

A szegedi születésű Fischhof Ágota (1895—1976) volt városunk első könyvtárosnője: kinevezésének híre a helyi Proletár 1919. április 3-i számában jelent meg. Szépsége írót és művészeket ihletett meg. Juhász verset írt hozzá (Ex libris), Balázs Béla a Kalandok és figurákban rajzolta meg alakját. Megfestette — többek között — Moholy-Nagy László, Nyilas Sándor és Heller Ödön. Az aktivista Gergely Sándor ex librist készített neki. A Közművelődési Palota munkatársai (Móra, Cs. Sebastyén Károly, Lugosi Döme és Czögler Kálmán)

2/1919. Locsoló edény tárgyában.

H.

Fischhof Ágota hivatalnoki szellemével azon kérelmének, hogy őt a jelen és jövő virágainak ápolására irányuló törekvésében támogassuk, helyt adok[.] s e célra a / alatt idehazlékolt réz:ori edényt számára kiutaljuk[.] s különös kegyünk jeléül őt ennek akárhányszor való eltörésére feljogosítjuk.

Nevezetettel egyuttal meleg elismeréssel tüntetjük ki feljebbvalója iránt ez alkalommal tanúsított hivatalos tisztelttéért, amit remélhetőleg mindenkor tanusítani fog.

Szeged, 1919. febr. 15.

(Olvashatatlan aláírás)

PAPP GYÖRGY METSZETEI